

Zemřel rusista, slavista a komparatista Slavomír Wollman

Jakoby symbolicky v tuhých mrazech možná osudového roku 2012 odchází v požehnaném věku 86 let legenda české slavistiky, rusistiky a komparatistiky prof. dr. Slavomír Wollman, DrSc. (3. 8. 1925–27. 1. 2012), syn Franka Wollmana (5. 5. 1888–9. 5. 1969), budovatele brněnské slavistiky a rusistiky, jednoho z představitelů české školy literární komparatistiky, jejíž podobu jeho syn po dlouhá léta doma i v cizině, na našem i mezinárodním kolbišti, hlavně ve funkcích v tehdejším Českém komitétu slavistů, jehož byl dlouholetým sekretářem a předsedou, a v Mezinárodním komitétu slavistů, spoluutvářel. Odchází těsně před druhým českým vydáním zásadní práce jeho otce Slovesnost Slovanů (1. vyd. Praha 1928) a jeho vlastního syntetického díla. Vzhledem k množství jubilejních článků k jeho různým životním jubileím připomeneme nyní spíše jeho studie z poslední doby.

Bezprecedentní odvolání z funkce vedoucího redaktora Slavie, které mělo těžké koncepční důsledky a které je už navždy černým písmem zapsáno v dějinách české slavistiky, ho spíše ještě intenzivněji přitáhlo k nové práci i k hledání příčin této krize české slavistiky. Do té doby dvojice Antonín Měšťan (opustil funkci podobným způsobem) a Slavomír Wollman koncipovala práci v Slovanském ústavu moderně a v návaznosti na prověřené tradice jako neradikální a nekonjunkturální, otevřené, vědecky náročné mezinárodní bádání, jako dlouhodobé, kreativní promyšlení slovansko-neslovanského světa. To se s plnou silou reflektovalo v novějších pracích Slavomíra Wollmana. Po monografických publikacích *Slovo o pluku Igorově jako umělecké dílo* (1958), *Porovnávací metoda v literárnej vede* (1988) a *Česká škola literární komparatistiky* (1989) a desítkách studií přichází série prací, které byly dílem spjatý s činností tehdy nově založené České asociace slavistů, již Slavomír Wollman od počátku podporoval jako výraz pojetí, jež vznikala krátce po roce 1989 jako výraz nezbytně nové, samostatné a na mocenských a skupinových tlacích nezávislé stavovské organizace českých slavistů. Klidný, vyrovnaný tonus

těchto studií z počátku 21. století svědčí o vědomí vlastní ceny i plodnosti metod a přístupů, které u S. Wollmana nejsou nikdy strnulé a neměnné, ale přiměřeně flexibilní vývoji vědy i okolního světa.

Již v syntetických pracích druhé poloviny 80. let 20. století bylo zřejmé, že S. Wollman se volně pohybuje v širokých, především evropských literárních souvislostech na bázi komparativně žánrové, tedy komparatisticko-genologické. Jeho studie o žánrové struktuře slovanských literatur uvedená v sborníku resumé přednášek, příspěvků a sdělení na osudovém VI. MSS v Praze roku 1968 byla první dílčí syntézou tohoto metodologického pohybu.¹

Do sborníku, který byl výstupem badatelského projektu a jenž se tehdy ocitl bez editora, neboť skutečným editorům byla tato role odňata a jehož recenzent v „nové“ Slavii projevil vzácně komplexní nepochopení jeho obsahu, formy i vnějších atributů jeho existence², přispěl Slavomír Wollman skvostnou studií *Interkurence literárních struktur u západních Slovanů*.³ Před módními koncepcemi nadnárodního literárního procesu ukázal S. Wollman na toto proudění u západních Slovanů v duchu pojetí svého otce i na pluralitu společných míst, na jejich různost poetologickou, filozofickou, náboženskou, kde slova Západ a Východ ztrácejí smysl, neboť jde o jeden celek. Směšně zpozdlilé jsou všechny „objevy“ souvislosti tzv. Západu a Východu a odmítání tzv. jakoby do slovanských entit hermeticky uzavřené české školy literární komparatistiky wollmanovského typu. Oba Wollmanové nemuseli pořádat konference ani vydávat sborníky na tato témata, protože viděli tyto entity zcela přirozeně jako jeden kulturně duchovní celek od antiky, přes středověk a renesanci již dávno a často především v dobách, které tomu nepřály a v nichž se dnešní tvůrci těchto „objevů“ ještě pohybovali ve zcela jiných tématech, pokud byli vůbec na světě.

Do sborníku *Česká slavistika 2003* jubilant přispěl zásadní studií o Josefu Dobrovském. S. Wollman zde stále více zdůrazňuje to, co bylo koncepčním jádrem české školy literární komparatistiky, která vyústila tvorbou jeho otce: slavistika vždy stála v epicentru vývoje a výboje evropské vědy. Dokonce v jistém smyslu

¹ VI. MSS v Praze 1968. Resumé přednášek, příspěvků a sdělení. Academia, Praha 1968, s. 191.

² Slavia 2004, s. 194 (autor Petr Poslední). Viz naši recenzi Editor neznámý aneb Podivuhodnosti jednoho sborníku (Západoslovanské literatury v českém prostředí do roku 1918. Sborník studií. Autorský kolektiv Jiří Bečka, Jasna Hloušková, Marie Sobotková, Helena Ulbrechtová-Filipová, Slavomír Wollman, Anna Zelenková. Práce Slovanského ústavu, Nová řada, svazek 17. Slovanský ústav AV ČR, Praha 2003). Slavica Litteraria, X 8, 2005, s. 214–215.

³ S. Wollman: Interkurence literárních struktur u západních Slovanů. In: Západoslovanské literatury v českém prostředí do roku 1918. Sborník studií. Autorský kolektiv Jiří Bečka, Jasna Hloušková, Marie Sobotková, Helena Ulbrechtová-Filipová, Slavomír Wollman, Anna Zelenková. Práce Slovanského ústavu, Nová řada, svazek 17. Slovanský ústav AV ČR, Praha 2003, s. 7–18.

Zemřel rusista, slavista a komparatista Slavomír Wollman

ukázal na důležitost toho, čemu se dnes říká areálová studia, ale současně na jejich nutné filologické východisko, které je i jejich vymezením: J. Dobrovský může být východiskem jak prostorové, zónové koncepce slavistiky, tak jejího filologického jádra, jež se rozvinulo ve 20. století v lingvistickém funkcionalismu a literárněvědném imanentismu. Nicméně pro S. Wollmana je důležitá evropská a světová dimenze této „nové“ slavistiky, její přesahy a srovnávací ráz germanoslavistický a hungaroslavistický: „Spíše než fundátorem nejasně vymezeného zájmového oboru, který existoval donedávna, stal se Josef Dobrovský jeho kritickým reformátorem a promotorem vědní disciplíny, její metodologie a praxe. Příhodná jubilejní zkratka *fundator studiorum slavivorum* se nesmí stát kořistí neinformovaných a nepoučitelných spekulantů v duchu internacionalismu, nebo pro změnu paneuropismu, kteří neúnavně prohlašují slavistiku za obrozenský přežitek a pošklebují se nad písní Hej Slované. Budiž zdůrazněno, že nástup moderních filologií, spatjaty jednak s dosaženým stupněm vědeckého poznání, jednak s novým pojetím národa, byl proces celoevropský, a že Dobrovský se ho zúčastnil jako evropská osobnost, a to bez opoždění a také bez závislosti na národním mýtu, popř. na pocitu nadřazenosti, zato však s unikátním komplexem odbornosti, umožňujících přiměřenou kombinaci etnolingvistických a geopolitických, resp. geokulturních hledisek, a díky tomu s rozhledem více než pouze srovnatelným se soudobými vědeckými partnery v ostatních nových filologiích.“⁴ Wollman odtud vychází spíše k rehabilitaci filologické kritiky, ale současně dokresluje její přesahy.

V příspěvku do sborníku z I. kongresu českých slavistů se S. Wollman zabýval aktuálními hrozbami, mezi jinými elitářstvím a mediokracií v rámci různých postmodernistických tendencí.⁵

Do kongresového sborníku *Česká slavistika 2008* Slavomír Wollman napsal studii o hledání generální literatury směrem k jihovýchodu. Tu byl opět ve svém živlu, neboť svým komparatistickým čidlem ukázal na proplétání zdánlivě vzdálených kulturních entit a spojil je s tradičním českým pronikáním na Balkán – ekonomickým, ale i kulturním. Uvedl ji příznačnými slovy, v nichž sepnul obecně teoretické úvahy s přípravami nového svazku studií *Slovanské literatury ve střední Evropě*.

Z metodologického hlediska byl Slavomír Wollman především filolog s širokým rozhledem folkloristickým a etnologickým, ale také obecně kulturním a politickým, který své dílo ukotvuje především v interkurenci literární. Tento komplexní pohled – nikoli však neživý a vyčpělý, ale nasycený zvuky a barvami konkrétních kulturních a uměleckých projevů, je také tichým, ale silným důkazem zásadního zakládacího významu české školy literární komparatistiky, neboť ta – na roz-

⁴ S. Wollman: Pokračovatelé Dobrovského: etnolingvistické a geokulturní souvislosti v srovnávací slovanské filologii. In: *Česká slavistika 2003. České přednášky pro XIII. mezinárodní kongres slavistů*. Ljubljana 15.–21. 8. 2003, s. 327.

⁵ Tamtéž, s. 227–228.

díl od jiných – přinesla obecné komparatistice, tedy nejen slovanské, významné metodologické zisky, jež dnes užívají i jiní, aniž by zásluhu komparatistické slavistiky nějak uznávaly. Nutné také právě na stránkách Nové rusistiky zdůraznit to, že zvěčnělý byl primárně rusistou, odborníkem na poetiku *Slova o pluku Igorově* a že pojímal tento svůj původní užší obor – dnešními slovy řečeno – areálově.⁶

⁶ V nekrologu byl využit text autorovy jubilejní stati Slavomír Wollman a slavistika dnes (Několik jubilejních poznámek k novější tvorbě). In: Kontexty literární vědy II. Literárněvědná společnost, o. s., OFTIS, Ústí nad Orlicí 2009, s. 11–17. ISBN 978-80-7405-066-4.